

PAPER DETAILS

TITLE: YABANCI OKUL BUNALIMI: GÜL'ÜN BABASI KİM?

AUTHORS: Halil ADIYAMAN

PAGES: 17-31

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184933>

YABANCI OKUL BUNALIMI: GÜL'ÜN BABASI KİM?

Yrd. Doç. Dr. Halil Adıyaman
Dumlupınar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
hadiyaman03@hotmail.com

ÖZET

Hece ile şiir yazan şairlerden Halide Nusret Zorlutuna'nın romanlarından biri olan *Gül'ün Babası Kim?* yabancı okul psikozunun Türk gençleri üzerindeki olumsuz tesiri ele alan bir eserdir. Hayatın olumsuzluklarına karşı hayal âleminde yaşayan Meclâ'nın başından geçen vakalar ele alınmıştır. Tanzimat'la başlayan kültür değişimi ve yabancı okul ikilemi arasında kalan yazar iyileri ödüllendirir; kötülerini cezalandırır. Meclâ'yı sıkıntılara sürükleyen Talat'ın öldürülmesi; Gül'e baba, Meclâ'ya ise eş bulunması bu teoriyi destekler niteliktedir. Yabancı okulun getirdiği yabancılaşmanın sebep olduğu geleneksellik ile modernizmin çatışması eserde ön plana çıkar.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Okul, Çatışma, Halide Nusret Zorlutuna, Kültür Bunalımı ve Eğitim.

FOREIGN SCHOOL DEPRESSION: GÜL'ÜN BABASI KİM?

ABSTRACT

"*Gül'ün Babası Kim?*", one of the novels by Halide Nusret Zorlutuna, who is among our poets versing with syllables, is a work of art which deals with the adverse effect that foreign school psychosis has on Turkish youth. Despite all problems of life, the incident Meclâ went through as a person living in a dream world was treated with its whole factuality(reality).Our people who remained in the dilemma between the foreign culture which started with Tanzimat and the foreign school are not aware of the situation they faced. In the literary works based upon reality, the comic, dramatic and tragic situation that falls upon our people is treated. In "*Gül'ün Babası kim?*", a dramatic situation is handled. The author, unable to get over the impact of Romanticism, rewards the good and punishes the bad. The murder of Talat, being responsible for Meclâ's sufferings, and finding a father for Gül and a spouse for Meclâ seem to support this theory.

Key words: Foreign School, Clash, Halide Nusret Zorlutuna, Cultural Depression(Crisis) and Education.

1.GİRİŞ

Osmanlı bütün vatandaşlarına okul açma yetkisini serbest bırakır. "İlk defa İstanbul'da okul açanlar Jesuitelerdir. Jesuitelerin 1583'te açtığı

Saint Benoit Lisesi, Osmanlı topraklarındaki ilk Fransız okuludur” (Çitçi, 2008: 9). Bu haklardan Osmanlı tebaasından olan azınlıklar ve Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Amerikalılar ve Fransızlar olmak üzere Müslüman olmayan milletler de yararlanır. Bu okulların denetimi ve müfredatı konusunda da bir serbestlik vardır. Osmanlı Devleti’nin güçlü olduğu dönemlerde etkili olamayan bu okullar tüm alanlardaki boşluklardan yararlanarak hem eğitim hayatına hem de devlet yönetimine tesir eder. Bu okullarda hem geleneksel hem de modern eğitim vardır. Taşdemirci’ye göre Tanzimat’tan itibaren ülkemizdeki yabancı okullarda okuyan Müslüman öğrenci sayısı yıllara göre artar. “1890’da %15, 1911’de %56, 1926’da %51, 1931’de %64, 1939’da %76’dır” (Taşdemirci, 2001: 27). Tanzimat romanıyla başlayan yabancı kültür etkisi sonraki dönemlerde edebiyat dünyasında tepkilere sebep olur. Yabancı okullarda eğitim alan şahısların dünyası Türk romanında farklı şekillerde ele alınır. Reşat Nuri’nin *Gizli El* romanındaki Seniha “yabancı bir okulda okumasına, Batı kültürüyle yetişmesine rağmen, lüksten ve gösteriştan nefret eden, şımarmayan, köy hayatını seven olgun bir kızdır (Kaçıroğlu, 2009: 123). *Çalığışu*’nda Feride Dame de Sion, isimli Fransız mektebinde; *Seviye Talib*’de Numan ve Fahir yurt dışında yabancı bir okulda eğitim alır. Mizancı Murat’ın *Turfandamı Yoksa Turfa mı* isimli eserinde “misyoner okulların kurulması sebebiyle bürokratik sisteme eleştiri vardır” (Uyanık, 2007: 30). Halide Edip’in *Mev’ut Hüküm* romanında Mehmet Galatasaray Lisesinde; Atife, Amerikan Kolejinde; *Son Eser*’inde Kamuran da Dame de Sion da eğitim görür. Güzide Sabri’nin *Nedret* romanının da merkez kişi Amerikan Okuluna; Peyami Safa’nın *Sözde Kızlar* da Mebrure İzmir Amerikan okulunda; Ali Zeki’nin *Alev* romanında Neyyire, Fransız koleji Saint Esprit de; Hüseyin Rahmi’nin *Acı Gülüş* romanında Ragıbe de yabancı okulda eğitim alır. Muazzez Tahsin Berkant’ın *Kalbin Sesi*’nde İrfan, Esat Mahmut Karakurt’un Sermin(Çölde Bir İstanbul Kızı) Amerikan Koleji’nde, Zeynep Dağları Bekleyen Kız) Amerika’da okur... Nevin(Kadın Severse) Londra’da eğitim görür (Yıldız, 2009: 165-172). Milli Edebiyat döneminde yabancı okullara gösterilen rağbeti roman yazarları tema olarak işler.¹

Gül’ün Babası Kim? romanı 1924-1926 yılları arasında Edirne’de Kız Muallim Mektebi’nde öğretmenlik yapan Halide Nusret Zorlutuna, kendi yaşadığı olaylardan hareketle kurguladığı dönemden esinlenir (Tansel, 1966:

¹ Türk edebiyatında yabancı okul konusunu anlatan romanlar incelenmiştir. Fakat Gül’ün Babası Kim? isimli esere değinilmez. Bknz. Hüsrev Akın: 2009 Milli Edebiyat Dönemi Romanlarında Çocuk Eğitimi, Turkish Studies; Özcan Bayrak, (2009). Milli Edebiyat Dönemi Türk Romanında Yabancılar, Akpınar. Niğde; Selahattin ÇİTÇİ (2008). Türk Romanında Yabancı Okullar ve Kültürel Değişimdeki Roller (1881-1950), (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Nur Gürani Arslan, (2002). Türk Edebiyatında Amerika ve Amerikalılar. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi; İnci, Enginün(2001). Romanımızda Yabancı Okullar, *Mukayeseli Edebiyat*, Ankara, Dergâh Yayınları.

7). Halide Nusret birkaç ay Kadıköy'deki yabancı bir okulda eğitim almasına rağmen (Zorlutuna, 1978: 24) milli ve manevi duyguları üst seviyede hayatı ve eserlerinde yaşatır. *Gül'ün Babası Kim*, 1933 yılında² realist bir bakış açısıyla kaleme alınan bir romandır. Roman, isimleri verilmeyen iki kişinin diyaloguyla başlar. Dört farklı dilde birbirlerine 'seni seviyorum' ifadesini kullanan bu gençlerin eğitim seviyesi ortaya konur (Zorlutuna, 2002: 1). İki gencin hayata bakışı toplumun değer yargılarından uzak olan bir nesli ortaya koyar. İkinci bölümde Meclâ ile ablası Nezihe arasındaki diyaloglarla olay şekillenir. Meclâ; gelenek, kültür ve din duygusu kavramlarının yok olduğu bir dünyadan bahseder: "...Sana kaç defa söyledim; öyle abla imiş, anne imiş, baba imiş, ben bilmem! Ben tanımam öyle şey. İnsan insandır. Üç sene, beş sene, elli sene fazla yaşamış olmanın da gerçi bir kıymeti vardır" (Zorlutuna, 2002: 10). Meclâ, İslam düşüncesindeki kâmil insan kavramının aksine pozitivist bir anlayışla yeni bir insan tipini sembolize eder. Onun bu özelliği romanda "Mükemmel insan, tabiatla galebe edebilen insandır. Zaten insanlar, en büyük mücadeleyi tabiatla etmiyorlar mı?" (Zorlutuna, 2002: 11). Meclâ için anne ve baba, içi boş kavramlardır. Onun için önemli olan tek şey hürriyettir. Meclâ'nın inançsızlığı ve kural tanımazlığı ablasında büyük bir kaygı uyandırır. Yazar, bu sorunların temelinde sık sık metres değiştiren babayı ve sürekli eşinin dertlerine ağlamaktan başka bir şey yapmayan anneyi görür. Roman, Leman isminde bir kadının Meclâ'ya yazdığı mektupla aksiyon kazanır. Leman, Meclâ'nın beraber yaşadığı Talat'ın metresi olduğunu, aynı zamanda bir çocuklarının bulunduğunu, kendini ortada bıraktığını, Meclâ'nın başına geleceklerin de farklı olmayacağını bu mektubunda anlatır. Fakat Meclâ'nın dünyaya bakış açısına göre bu yaşananlar erkeğini elinde tutamayan bir kadının ıstıraplarından ibarettir. Evlilik, kanun ve kaide kavramlarını hiçe sayan Meclâ için en önemli değer hürriyettir. Leman'ın mektubuna cevap veren Meclâ'nın bakış açısı kadere inanmayan bir tarzdadır: "... Bütün düşmüş kadınlar, zannederim ki, sefaletlerinden başkasını mesul tutarlar. Zaten zayıf iradeli insanlarda bu âdettir: Tahtesşuurda(bilinçaltında) ihtibasa uğramış (tutukluluk yapmış) arzularının sevkile düştikleri felâketlerin, hatâların mesuliyetini başkalarına hiç olmazsa mukadderata yüklerler" (Zorlutuna, 2002: 25). Meclâ'nın evlilik kavramını saçma olarak nitelendirmesi de onun düşünce dünyasını gösterir.

Yazar, yaşadığı çevre ve gelenekleri hiçe sayan bir yapı da bir portre ortaya koyar. Eser kısımlar hâlinde oluşturulmuş olup II. Kısım 'Sürüler köye dönerken' başlığı altında verilir. Fakat geçiş başarılı bir şekilde oluşmamıştır. Tasvirlerle yoğunlaşan bu bölümde olay Edirne'de geçer. Havva isminde bir kadının intihar girişimiyle yeni bir olaya başlanır. Merak unsurunun arttığı bölümde geriye dönüş tekniği ile olaylar çözümlenmeye başlar. Dul ve

² Makalede incelediğimiz metin kaynakçadaki basıma aittir.

çocuklu bir kadın olan Havva uzaktan akrabaları olan Hasan Efendi'nin evine yerleşir. Hasan Efendi'nin eşi Pembe Hanım, Havva'dan hoşnut olmasa da Havva'nın ailesinden gelecek para nedeniyle kadını ve çocuğunu kabullenmek zorunda kalır. 'Yeni bir cihana doğru...' isimli bölüm II. Kısım'ın devamı niteliğindedir. Bu bölümde Havva, okuldaki öğretmenlerle tanışır. Öğretmenler, onu hayata bağlayan bir unsur olarak eserde yer alır. Onlar, hayattan ümidini kesmek üzere olan birine atılan can simidi gibidir. Öğretmenlerle yaşanan olaylar diyaloglar hâlinde verilir. III. Kısım, merkez kişinin defterinde yazanlardan hareketle oluşturulur. Bu bölümde geçmişte merak unsuru oluşturan unsurlar aydınlatılır. İstanbul'dan geleli yedi ay olduğunu, on günlük bir kızı olduğunu ve merkez kişinin bakımını üstlenen Hasan Efendi'yle ailesinin tanışıklığını bu defterden yapılan alıntılardan öğreniyoruz. Meclâ intihardan karnındaki bebeği düşünerek vazgeçmiştir. Meclâ, öğretmenlerden üçüyle arkadaş olur. Bu kişiler Güzide, Fahri ve Halit Bey'dir. Bu kişiler Meclâ'yı hayata bağlar. Meclâ, bu defteri kaleme alış sebebini çocuğuna ilerleyen dönemlerde hesap vermek olarak açıklar. Geriye dönüş tekniği ile yaşadıklarını sorgular bir biçimde anlatır. Kendisinin hasta olduğunu, yabancı okula gönderilerek bu hastalığın kriz boyutuna ulaştığını ifade eder. Kızının imanlı yetişeceğinden dolayı bu satırları kaleme almanın manasız olacağını da düşünür. Talat'a olan aşkını, hamile kalışını ve Edirne'ye nasıl geldiğini anlatır. Olaydaki merak giderilir.

Ben burada, Hasan Efendinin akrabalarından,
kocasını ölmüş bir kadın namı altında yaşıyorum.
Adımda Havva. Mamafih, her kesin bir yalana ne
dereceye kadar kandığını bilemem. Çünkü ara sıra
Pembe Hanım ve komşularının mânâlı, *imali*
sözlerine, istihzalarına (eğlenmelerine) hedef
oluyorum; hepsine de *zelilâne* (aşağılanarak)
sabrediyorum, başka ne yapabilirim? (Zorlutuna,
2002: 98).

Merkez kişinin kızı, Gül doğmuştur. Eve gelenler yabancı dilde yazılmış kitaplardan hareketle Havva'nın gerçeklerine ulaşmak isteseler de Havva bunu geçirir. Gül'ün büyütülmesi sırasında yaşanan sıkıntılar anlatılır. Merkez kişi, Gül'ün talihine diyerek bir eser açar ve okumaya başlar. Meclâ'nın seçip okuduğu eser *Piç* isimli bir şiir kitabıdır. Bu duruma vesile olduğu için büyük bir vicdan azabı çeken merkez kişinin ıstırabıdır. Bu şiirin tesiri altında kalan merkez kişi "*Piç*" isimli bir şiir kitabı neşreder. Gül'ün babası kim? diye vurgulanan unsurdan hareketle mahallenin çocukları aracılığıyla toplum, merkez kişinin üzerinde baskı kurar. Merkez kişiye evli bir erkek olan Tütüncü Murat isimli birisi musallat olur. Amacı, tehdit yoluyla kadını kötü yola sevk etmektir. Sıkıntılı günler yaşamasına rağmen tehdide boyun eğmez. Merkez kişi ile Halit Bey'in diyalogları İstanbul üzerinedir.

Onun yalnızlığını muallimler giderir. Dördüncü Kısım ‘Beklenmeyen misafir’ ismiyle yer alır. Bu bölüm Trakya civarında bir köyün tasviri ile başlar. Kitap okuyarak vaktini geçiren Meclâ, karlar içinde bir adam bulur. Eve getirerek bakımını üstlenir. Merak unsurunun arttığı bu bölümde İbrahim Mümtaz isimli meşhur bir tarihçi yazarın “Piç” isimli şiir kitabını yazan şairi bulmaya gelmesiyle oluşan tesadüfler silsilesi anlatılır. İbrahim Mümtaz, Hasan Efendi’nin evinde kalır ve ona Meclâ bakar. İbrahim Mümtaz, Meclâ’nın kitaplarından hareketle şaire ulaşmaya çalışsa da Meclâ konuyu dağıtmada başarılı olur. İbrahim Mümtaz, Meclâ’dan çok etkilenir. “Gül’ün babası kim?” sorusu problem olarak çatışmayı artırır. İbrahim Mümtaz, çocuğun babası olmayı kabul edince düğüm çözülür. Beşinci Kısım zaman ifadesi ile başlar. Gül, bir yaşına girmiş doğum günü kutlanmaktadır. Piç’in gizli şairini bulan İbrahim Mümtaz, Meclâ’ya evlenme teklif eder. Gül ablasına bir mektup yazarak bu mutlu olayı anlatır. Eserin sonuç bölümünde Bir Gazete Havadisi isimli yazı aracılığıyla Bayazıt Meydanı cinayeti anlatılır. Leman, yarı deli hâlde sokaklarda gezerken önce Talat’ı sonra kendini tabancayla öldürür. Yazar, esere bir mektupla son verir. İbrahim Mümtaz ile Meclâ evlenir Ankara’ya yerleşirler. Mümtaz, Gül’ü kendi nüfusuna alır. Artık Gül’ün bir babası vardır. Meclâ ve ailesi çok mutludur. Meclâ ile Havva aynı kişi olmasına rağmen eserde farklı bir varlık anlayışı ile verilir. Meclâ’da varlık, tabiat ile vuku bulur.

...Mükemmel insan, tabiata galebe edebilen insandır. Zaten insanlar, en büyük mücadeleyi tabiatla etmiyorlar mı?... Sen beni dinle Nezihe, annelerle babalar mücrimdirler. Mücrim! (suçlu) Mücrim! Kanun yapmak elimde olsa en ağır cezaları onlara koyardım... Hele bizim anamızla babamız!..- Onlar bütün hayatları müddetince hata etmiş, cürüm (suç) işlemiş insanlardır (Zorlutuna, 2002: 11).

Meclâ, insanlık kavramına karşı çıkar. Onun bu yaklaşımı geleneksel anlayışa karşı çıkışı gösterir. Onun temel unsuru hürriyettir. Hürriyetin bütün problemleri çözeceğini düşünür: ‘İnsanlığı mı?... Ne müphem (belirsiz) kelime!... O nasıl bir anka kuşu imiş acaba ablacık?’ (Zorlutuna, 2002: 12). Meclâ, kadere inanmaz. İnsanların kendi kaderlerini kendileri çizeceğine inanır: *Mukadder mi?... Böyle şey olmaz, ablacık. İnsanlar, talihlerini kendileri yaparlar. Sen hayatından memnun değilsin, biliyorum. Olmana da zaten imkân yok... Eğer sevdiğin adamla evlenseydin... Hoş ben evlenmenin manasını da pek anlamam ya! Ne ise...* (Zorlutuna, 2002: 14). Meclâ, İstanbul’dan Edirne’ye gidince hem ismi hem de varlığa bakış açısı değişir. Havva’da ise Allah inancı vardır: *“Mamañih, varlığına inandığım Allah bana acıdı. Bu korkunç cehennem azabı içinde beni yapıyınız bırakmadı; bana*

arkadaşlar gönderdi. Onların varlığı, çölde ara sıra esen serin bir rüzgâr yahut kızgın kum içinde nadiren tesadüf edilen serin bir menba (kaynak) gibi, bana zaman zaman hayat ve kuvvet vermiştir” (Zorlutuna, 2002: 88). Olay birinci tekil kişinin ağzından ve Hâkim Bakış Açısı’yla anlatılır. Şahıs kadrosunun tanıtımında yazar-anlatıcı bakış açısına yer verilir.

Edebi eserde yazarı/şairi yazmaya iten neden bizi temaya götürür. Kısacası yazarı harekete geçiren nokta, temayı buldurur. Halide Nusret’in kaleme aldığı bu eserde hareket noktası ‘yabancı okul’dur. Bu okullar geleneksel yapıya karşıdır. Yazar, yabancı okulun ülkede oluşturduğu maddi ve manevi yıkımdan bahsetmek için eserde Meclâ isimli bir genç kızdan hareket eder: *“Meclâ’yı babası yedi yaşını bitirmeden, bir ecnebi mektebine leyli vermişti. Çocuk evvelâ ağlamış, sızlamış gitmek istememişti. Fakat sonra mektebine o kadar ısınmıştı ki bazen ayda bir gece bile eve gelmezdi. Ve her gelişinde evinden, ocağından, ailesinden biraz daha uzaklaşmış bulunurdu”* (Zorlutuna, 2002: 18). Meclâ, hayatının dönüm noktası olarak gördüğü okul konusunda babasını suçlar. Onun dinî duygularının oluşmasında bu okulun etkisi merkez kişinin ağzından verilir:

Lâkin her şeyi affettiğim, hoş gördüğüm bu günümde bile babamı affedemiyorum. Çünkü beni kucağımda babasız bir çocukla bu toprak ev de çile çekmeğe mahkûm eden günahın büyük bir hissesi ona aittir. Beni hasta, mütereddi (soysuz) ve kâfir yapan babamdır; yedi yaşında bir çocukken beni o mektebe leyli veren babam! (Zorlutuna, 2002: 93).

Kelime Erdal, Meclâ’daki değişimi tamamen yabancı okul çıkmazından hareketle ele alır.

Gül’ün Babası Kim? romanında Meclâ, yabancı bir okulda, dini değerlerden uzak bir eğitim alır. Mezun olduktan sonra kendini boşlukta hisseder ve ruhundaki bu boşluğu aşkla doldurmak için Talat isimli bir gençle yakınlaşır. Bunun sonucunda Talat’tan hamile kalan Meclâ, evlilik dışı bir çocuk sahibi olur. Çocuk doğurmayı bir “cinayet” olarak gören Meclâ, hayattan bütün ümidini kesmiştir. Çocuğu için yaşamaya karar veren Meclâ, onu “imanlı ve iradeli” yetiştirmek ister (Erdal, 2005: 405).

Eserde nesil çatışmasına da yer verilir. Meclâ, ablasının fikir dünyası ile kendi dünyasını değerlendirir. Bu nesil harpten önce ve sonra olarak karşılaştırılır. *“Garip fikirlerim, itikatlarım filân da yok. Onlar sana garip geliyor. Çünkü sen, geçen asırdan arta kalmış gibisin: hâlbuki ben bu neslin fikirlerini,*

itikatlarını yahut itikatsızlıklarını (inançsızlıklarını) taşıyorum. Harpten sonraki neslin? Evet... Bedbaht (mutsuz) nesil! İmansız gençlik!..." (Zorlutuna, 2002: 17). Eserde yardımcı tema olarak aşk, yalnızlık ve karamsarlık işlenir.

Eserde merkez kişi iki farklı isimle ve iki ayrı karakterle çizilir. Meclâ, ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir. Divan şiirini hatırlatır tarzda portre çizilir.

Üstünde düz beyaz bir esvap, ayaklarında ökçesiz beyaz ayakkabıları var. Çıplak boynu, kolları ve bacakları, içine güneş ziyası doldurulmuş gibi kızıl ve parlak. İnce bilekli, çok mütenasip bacakların ufak, sarı tüyler, mini mini yıldızlar gibi parlıyor; kumral ve kabarık saçlarının içinde de sanki yıldızlar kaynaşıyor. Alnı genişçe, çizgisiz, bembeyaz. Kaşları ince, çekik, kumral. Ucu yukarı kalkık, müstehzi (alaycı), istifhamkâr (kuşkucu) bir burun. Çehrenin masum mânâsına bir küstahlık ilâve ediyor. Kırmızı, pek kırmızı dudakların arasında ışıldayan bu dişler de bu mânâyı tamamlıyor. Ya gözler?... Onları göremiyoruz. Bu donuk ve beyaz kapakların ucundaki düz, uzun kumral kirpikler kalkınca ne göreceğiz? Kurşunî bir kış sabahı mı? Mavi bir bahar öğlesi mi? Yoksa siyah, yıldızlı bir yaz gecesi mi?... (Zorlutuna, 2002: 4-5).

Meclâ, erken yaşta ecnebi okuluna gönderilir. Bu okula giden Meclâ'nın fikir dünyasındaki farklılıklar ablasıyla olan diyaloglarda ortaya çıkar. O; büyük, küçük, anne, baba, akraba vs. kavramlara karşıdır. "*Her mukaddes şeyi çiğnemeye hazır bir*" (Zorlutuna, 2002: 10) tip çizilir. Çocuk dünyaya getirmenin cinayet olduğuna inanan Meclâ'ya göre çocuk bir kucak et ve kemik, evlilik ise saçma bir kurumdur. Meclâ, teolojik bir yapının yerine Auguste Comte'un pozitivist felsefesine uygun olarak mükemmel insanın '*tabiata galebe eden insan*' olduğunu düşünür. Anneler ve babalar ise suç işleyen insanlardır. Hürriyet ve sınırsız hayat felsefesi onun temel noktasıdır. Ablası da onun bu inançsızlığından şikâyetçidir, fakat çaresizdir. Bu düşünce dünyasında olan Meclâ, Talat ile yasak aşk yaşamaya başlar. Talat'ın daha önceki sevgilisi Leman, Meclâ'ya mektubunda kendisinin bir çocukla ortada kaldığını yazması bile Meclâ'nın düşünce dünyasında bir değişikliğe sebep olmamıştır. Meclâ, Talat'tan hamile kalır ve Leman gibi o da terk edilir. Meclâ, ailesi tarafından Edirne'ye kocası ölmüş bir dul kadın olarak gönderilir. İsmi değiştirilerek Havva adı verilir. Havva, dini açıdan daha inançlıdır. Geleneksel bir kadın portresi çizilir. Edirne'de akrabalarının evinde

çocuğu Gül'ü doğurur. Fakat Gül'ün babası kim sorusuna herkes cevap arar. Havva, *Piç* isimli bir şiir kitabı yazar. Bu kitabın yazarını bulmak için gelen İbrahim Mümtaz ile evlenerek Ankara'ya yerleşir. Romanda Nezihe, Evli ve bir çocuk annesidir. Dinî bir eğitim veren yerli bir okula gider. Bu okulda “*Namazın farzlarıyla abdestin sünnetini ezberletirlerdi*” (Zorlutuna, 2002: 12). Kardeşi Meclâ'nın hayata bakışı ve inançsızlığı onu hayrete düşürür. Sürekli kardeşiyle mektuplaşarak onu yalnız bırakmaz. Talat ise banka memurudur. Genç kızlarla beraber olup onları hamile bıraktıktan sonra kaçan biridir. Gül'ün babasıdır. Merkez kişi Meclâ'yı da ortada bırakır. Daha önce bir çocukla bırakıp kaçtığı Leman tarafından vurularak öldürülür. Leman, Talat'ın bir çocukla ortada bıraktığı kadındır. Meclâ'ya mektup yazarak onu uyarır. Fakat Meclâ onu dikkate almaz. Eserin sonuç bölümünde aklını yitiren Leman, Talat'ı öldürür. Hasan Bey, Muallim mektebinde kapıcılık yapan 60 yaşında biridir. Ailesi tarafından Edirne'ye gönderilen Meclâ ve çocuğunun bakımını üstlenir.

Bu adam, eskiden İstanbul'da bir nezarete memur iken, tekaüt olduktan Edirne'ye, karısının yerine yurduna gelmişti. Fakat nefes almağa vakit bulmadan damadı harpte şehit düşmüş, kızıyla karısı da az fasılalarla onu takip etmişlerdi. Hasan Efendi o zaman bütün sevgisini, bütün ümidini mini mini torunu Nadide'ye sarmış, onu iyi yaşatmak için bağını bahçesini satmıştı. Fakat ecel, bu yavruyu da pençesine alıp uçurmuştu (Zorlutuna, 2002: 38).

Hasan'ın ağzından geçmişte yaptığı işle ilgili bilgi verilir. “*Bendeniz; eskiden memurdum, evkaş nezareti (Vakıflar Bakanlığında) celilesinde mümeyyizdim (düzeltici). O zaman ismim Hasan Şevki idi. Şimdi burada kız muallim mektebinde kapıcıyım*” (Zorlutuna, 2002: 166).

Pembe Hanım, Edirne'nin kenar semtlerinde kırk yaşına kadar dört eş değiştirmiştir. Hasan Efendi onun beşinci kocasıdır. “*Bu altmışlık zayıf, biraz kanbur, pos bıyıklı adamcağıza göz koyup kanca takmasına, sebep, onun mevhum (kuruntuya dayanan) serveti hakkında duyduğu rivayetlerdi. Bu rivayet kulağına çalınır çalınmaz Pembe Hanım hemen tahkikata girişmiş*” (Zorlutuna, 2002: 38). Pembe Hanım, Havva'dan hoşlanmasa da ailesinden gelen para dolayısıyla ona göz yumar. İbrahim Mümtaz, edebiyat dünyasında çok ilgi gören *Piç* isimli şiir kitabının yazarını bulmaya gelen tanınmış bir araştırmacı-yazardır. İlk gelişinde karlar içinde kaybolan İbrahim Mümtaz'ı tesadüfen Havva (Meclâ) bulur. İbrahim Mümtaz, hem aradığı kişiyi bulur hem de Gül'ün babası olmayı kabul ederek Havva ile evlenir. Cevat Hamdi Bey ufak tefek, siyah kaşlı, parlak siyah gözlü bir adamdır. Mektep Hocaları ise Güzide, Necmünusa, Ulviye, Muhsine., Fahire, Zeynep ve Halit Bey'dir.

Havva'yı hayata bağlayan şahıslar olarak eserde yer alırlar. Dekoratif unsur durumundaki Şahıslar ise Sabire, Çoban ve Tütüncü'dür.

Roman'da mekân, olay örgüsü ve şahıs kadrosuyla bağlantılıdır. bir şekilde ortaya konur. Eser şiirsel bir mekân anlatımıyla başlar. Yalnızlık, mekân unsuru ile anlatılır. "*Yollar uzun, تنها kimsesiz; beyaz... Bembeyaz yollar...*" (Zorlutuna, 2002: 1). Bu تنها yolların sonu bir otel odasına çıkar. Bu otel odası, merkez kişiyi önce memnun edecek bir unsur olarak görünse de sonrasında hayatını alt üst edecek bir unsur olarak karşısına çıkacaktır. İstanbul'da başlayan olaylar Meclâ'nın hamile kalmasıyla Edirne'de devam eder. Edirne, *mitsuzluğun şehri* olarak eserde yerini alır. Meclâ'nın hayatının en kötü günlerini geçirdiği yer olarak karşımıza çıkar. İstanbul'da yabancı bir okulda eğitim alan ve her konuda özgür bir düşünceye sahip olan Meclâ, Edirne'nin kenar bir semtinde hayat sürmek zorunda kalır. Kendisi de Edirne'de öğretmenlik yapan Halide Nusret yaşadığı mekândan hareket eder.

Burası şehirden sayılmaz ki... Âdeta köy, ister "kenar mahalle" deyiniz, ister "civar köy" hepsi bir, siz asıl memleketi görmelisiniz, beyaz, yeşil ve kırmızı renklerin bu memlekette emsalsiz bir imtiazı (uyumu) vardır. Su her zaman, her yerde güzeldir. Fakat dünyanın hiçbir tarafında burada olduğu kadar kendini gösterememiştir (Zorlutuna, 2002: 58).

Öğretmenlerle olan diyaloglarda ülkedeki nehirler karşılaştırılır. Fırat, Dicle ve Tuna kişiselleştirilerek tasvir edilir.

Fırat'ı, Dicle'yi, Tuna'yı gördüm ben, Fırat'ı, gördüğüm zaman, ağır mağrur, bulanık akıyordu. Onu şişman, kibirli aynı zamanda sinsi ve hilekâr bir kadına benzetmişim. Dicle uzun boylu, ince belli, bir şehsuvardır (ata binici); sanki o kibirli ve sinsi maşukasına (sevgilisine) biran evvel kavuşabilmek için durmadan koşar, atlar... Nihayet buluşurlar; Şattularab'ın akışında dünyaya meydan okuyan bir hâl vardır; İkisi el ele verince, ebedilik sırrına erdiklerini zannetmişlerdir (Zorlutuna, 2002: 59).

Tuna ise akıncı Türk beylerine ve taze bir genç kıza benzetilir. Kuşormanı ve Yeşilağaç'ın yer aldığı nehir kıyılarından bahsedilir. Edirne'nin doğal güzelliklerinin yanında tarihi güzelliklerine de yer verilir. Camiler ve tarihi binalar bu mekânın güzellikleridir. Edirne'deki muallim mektebi de Meclâ'yı hayata bağlayan mekân olarak eserde yer alır. Eserdeki son mekân ise Ankara'dır. Meclâ'nın Gül'e baba, kendisine eş bulduğu İbrahim Mümtaz

ile hayatını mutlu bir şekilde sürdürdüğü yer Ankara'da bir evdir: “Çankaya yolunda öñü bahçeli, bir buçuk katlı bir bina; alt kat mutfak çamaşırlık, filân... Üst katta bir büyük salon ve dört oda öyle şipşirin şey ki...” (Zorlutuna, 2002: 208).

Romanın vaka zamanı 1920’li yıllardır. Eserin tamamında verilen mektupların tarihlerinde “192X” ibaresi yer alır. İkinci kânun (ocak) ile başlayan roman temmuz ayında devam eder. Edirne’ye geldikten yedi ay sonra bebeği Gül, dünyaya gelir (Zorlutuna, 2002, 87). Bebeği bir yaşına girdiğinde Meclâ evlenir. Eserin sonunda iki yaşına basan Gül’den bahsedilir. Toplamda üç senelik bir zaman dilimi eserde yer alır. “O’nun Defteri” isimli bölümde Şubatın 15’inden Aralık’ın 14’üne kadar geçen süre takvim zamanına uygun olarak verilir. Aydınlatılmaya ihtiyaç duyulan bilgiler için geriye dönüş tekniğine başvurulur.

Esere yabancı dil kullanımı ile başlar. Üç dilde seni seviyorum ifadesi kullanılır. Kültürel seviyeyi göstermesi açısından özellikle seçilmiştir. En sonunda ise Türkçe kullanımı vardır.

- I love you!
- I love you!
- Je t’aime!
- Je t’aime!
- Ich liebe dich!
- Ich liebe dich!”
- Seni seviyorum!
- Seni seviyorum seni! (Zorlutuna, 2002: 1)

Meclâ’nın kişiliğindeki yabancılaşma dil ile sağlanmaya çalışılmıştır. İngilizce kelimeler Türkçe telaffuzla verilmiştir. “Ben bisikletle şöyle bir dolaşacağım, dedi, şimdilik gudbay, ablacık!” (Zorlutuna, 2002: 16). Pembe Hanım’ın ağız özelliklerinden hareketle eserdeki olayların Trakya’da geçtiği anlatılmaya çalışılır. “Havva, abe, üzüm topla da soğuk suya koy demedim mi sana?... Yine ne oturmuş, kötü kötü düşünüyorsun?” (Zorlutuna, 2002: 64). Aynı anlama gelen kelimelerin cümlede kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluklarına rastlanılır: Tenha ve kimsesiz kavramları aynı anlamda kullanılır. “Yollar uzun, تنها, kimsesiz; beyaz... Bembeyaz yollar...” (Zorlutuna, 2002, 1). “Camiden sonra fakir bir herkese açık bahçenin yanından geçtiler” (Zorlutuna, 2002: 72) cümlesi hem gramer hem de anlam bakımından bozuk bir cümledir. Eserde anlatıcının birkaç defa olaya müdahale eder. “Çocuk sesi” olmasaydı, “Ev kadınları” daha ne kadar bedbaht ve biçare olurlardı, Yarabbi!...” (Zorlutuna, 2002: 19) “Hain kadın” (Zorlutuna, 2002: 47) Hikâyeme dönüyorum (Zorlutuna, 2002: 95). Yazar eserde küfür ve argoya yer verir.“...zelil bir or.s.u hayatı yaşıyarak...”

(Zorlutuna, 2002: 21). Havva'nın yaşamında kızı en önemli noktadır. Yazar bu unsuru vurgulamak için Leitmotiv tekniğinden yararlanır: "*Hayır, hiç korkmuyorum: Kızım için yaşamak, kızım için mücadele etmek korkulu değil. Kızım için çile çekmek, hatta biraz da zevkli bir şey*" (Zorlutuna, 2002: 87). Eserin oluşturulmasının temel sebebi olan Gül'ün babasının kim olduğu da leitmotiv tekniği ile verilir.

Hayri bugün yine geldi. Eskiden odama geldiği zaman ona şeker filân verirdim, bu sefer: "Odama gelme Hayri!" diye onu kapıdan kovdum. Hınzır yumurcak: "Gül'ün babası kim? Gül'ün babası kim?... " diye zıplaya zıplaya gitti...Gül'ün babası! Gülün sefil babası! Neredesin?... O kadar günahkârsın ki seni ancak bu toprağın üstü kabul eder. O kadar mülevvesin (kirlisin) ki cehennem alevleri bile seni temizleyemez. Gül'ün melun babası! Seni tırnaklarımla, dişlerimle parça parça etsem, her parçanı bir köpeğin ağzında görsem yine içimdeki intikam arzusunu teskin edemeyeceğim (Zorlutuna, 2002: 129-130).

Eserde sıkıntılar, acılar, kötülükler siyah kavramıyla tekrarlanır. Edebiyat psikolojisinde seçilen renkler; yazarın ve şahıs kadrosundaki karakterlerin içinde bulunduğu ruh dünyasını ortaya koyar. Sadece renkler değil, yenilen yemekler, mobilyalar, kıyafetler ve zaman da psikolojiyi gösterir (Emre:2005:478-479. Siyah yeldirme (Zorlutuna, 2002: 61) siyah hayal (Zorlutuna, 2002: 67), siyah perde (Zorlutuna, 2002: 91), siyah deniz (Zorlutuna, 2002: 99) ve siyah esvap (Zorlutuna, 2002: 125). Gül'ün durumu toplum nezdinde piç kavramı ile ele alınır. "...Nafile bana kendini namuslu satmağa uğraşma! Ne mal olduğun, kucağındaki "piçten" belli!..." Piç!... Benim Gül'üm, güzel Gül'üm, masum Gül'üm, can Gül'üm! Piç! Hani Gül'üme "piç" diyeni ben tırnaklarımla parçalayacaktım! (Zorlutuna, 2002: 136). Anlatıcı okuyuculara sorular soru sorar: "*Sokak köpeklerinin bile bir taş altı bulup sokuldukları bu çok soğuk kış gecesinin sabaha yaklaşan bu saatinde, bomboş sokaklarda dolaşan bu iki serseri kimdir?. Hapishaneden kaçmış bir külhanbeyi ile yersiz yurtsuz kalmış bir sokak kızı mı?*" (Zorlutuna, 2002: 2). Ses kavramı tasvir yoluyla anlatılır. "*Bembeyaz, buzlu mehtabın içinde iki siyah hayâl birleşti: Sessizlik içinde küçük bir ses...*" (Zorlutuna, 2002: 1). Öğretmenlerin tasvirlerinde de nesnel bir anlatıma yer verilir.

Necmünusa sarışındı. Küçük zayıf yüzünde büsbütün kocaman görünen deniz rengi gözleriyle altın sarısı saçları hemen göz alıyordu. Kafilenin en gösterişli giyineni de o idi; biraz lâkayt, (kayıtsız) biraz mağrur ve müstehzi bir tavrı vardı. Ulviye

onun yanında oturuyordu. Sade, vakur kıyafeti üstünde başı sakın ve yüksekti: beyaz çehresi üstünde kahverengi gözleriyle ince kumral kaşlarının iddiasız güzelliği derhal göze çarpıyordu. Muhsine çok esmer, fakat çok sevimli bir kızdı. İçinden gülen gözleri, biçimli siyah kaşları ve siyahlıktan lâcivert yakamozlar yapan saçları ona cazip bir mânâ vermişti (Zorlutuna, 2002: 55-56).

Her an saldırmaya hazır kişi için “*Tırnaklarını içine çekmiş kedi gibisin*” (Zorlutuna, 2002: 7) benzetmesine yer verilir. On iki yıl öncesine gidilerek Nezihe’nin evlenme meselesine değinilir (Zorlutuna, 2002: 14-15). Meclâ’yı babası yedi yaşını bitirmeden, bir ecnebi mektebine leyli vermişti (Zorlutuna, 2002: 8). Pembe hanımın evliliği ve geçmişi geriye dönüş tekniği ile anlatılır:

Öteki kocaları ile saç saça, baş başa kavga etmeğe; onlardan en galiz küfürleri işitmeğe, hatta ara sıra temiz bir sopa yemeğe alışmış olan Pembe Hanıma bu hayat biraz acayip, eksik, tatsız görünüyordu ama ne yapsın? Bu kadar rahata bolluğu feda edecek hali de yoktu ya! (Zorlutuna, 2002: 40).

Meclâ’nın başından geçen olaylar geriye dönüş tekniği ile aydınlatılır. Bu aydınlatma merkez kişinin ağzında özetleme tekniğiyle olur.

Ben buraya geleli yedi ay oluyor, annemin dayısının kardeşinin evinde oturuyorum. Büyük babam bu Hasan Efendiyi kız kardeşiyle beraber, memleketinden getirmiş; İstanbul’da mektebe vermiş, adam etmiş... Zavalıcılık, memuriyet hayatında epi yükselmiş; ev bark sahibi de olmuş. Sonra feleğin sillesine uğramış, mütemadi felâketler geçirmiş, düştükçe düşmüş... Nihayet. Kız Muallim mektebine kapıcı olmuş... Bütün bu felâketler yetmiyormuş gibi, üstelik korkunç bir mahalle karısıyla da evlenmiş... İşte ben yedi aydır bu korkunç kadınla aynı çatı altında çilemi doldurmağa uğraşıyorum (Zorlutuna, 2002: 87).

Meclâ, yabancı okul kavramını geriye dönüş tekniği ile değerlendir. Hayatında nasıl yalnız kaldığını ve yabancı bir okula gönderildikten sonra yaşama bakışının nasıl değiştiğini anlatır.

Dünyada, sevdiğim, bağlandığım, inandığım hemen hemen hiçbir şey yoktu. Beni yedi yaşında, süt damlası gibi bir çocukken, kaldırıp attıkları

mektepti, bütün sevdiğim. İnandığım şeylerden yavaş yavaş boşaltmışlar; fakat yıktıkları kıymetlerin yerine aynı kuvvette başkalarını ikame edememişlerdi. Ruhum ve kafam bir ihtilâl, bir herç ve merç içinde harap olmuş gitmişti (Zorlutuna, 2002: 93).

Yazar, Meclâ'nın hayata bakış açısını anlatmak dini referanslardan hareketle bir metin aktarımı yapar. *Hazreti Âdemin babası var mıydı? "İsa" da bir babasız çocuktur, iki bin seneden beri milyonlarla insanı peşinde sürükleyip duruyor* (Zorlutuna, 2002: 29). Yahya Kemal'in şiirine gönderme yapar. "*Şair'in Ak tulgalı beylerbeyi diye tasvir ettiği levent* (Zorlutuna, 2002: 59)." Muallim Naci'nin *Tunalaştın gözümde gittikçe!* (Zorlutuna, 2002: 60) mısrası Öğretmenlerden Halit'in en sevdiği dizedir. Havva için ise Naci'nin en güzel mısrası:

"Lâl olursun söylesem bir fıkra tâbı sineden

Bir sahife açsam ağlarsın kitabı sineden (Zorlutuna, 2002: 60) şeklindedir. Yazar bu mısraları aynen aktarmıştır. Meclâ'nın geleneksel kültüre yabancı olmasını Mesnevi kavramı ile açıklar. Meclâ, Acem'ce bir eser olarak düşünür. Kendi geleneklerinden uzak bir portre çizilmek istenir.

Aşkın beni sermest ediyorken keder olmaz,

Sen bezmimize geldiğin akşam seher olmaz.

Ölsem de senin uğruna ömrüm heder olmaz!

Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz! (Zorlutuna, 2002: 77).

Haşim'in Yollar şiirinden bir bölüm verilir.

Yollar

Kî kimsesiz, tehi ebedi

Yollar...

Hangi bir belde-i hayale gider

Böyle sessiz ve kimsesiz şimdi? (Zorlutuna, 2002: 83).

Merkez kişi Faruk Nafiz'in şiirinden bir bölüm okur. Öğretmenlerden Güzide Hanım, Faruk Nafiz'in şiir kitabını getirmiştir. "*Sen, Marmara'nın göl gibi durgun bir ucunda, Ben böyle atılmış gibi yurdun bir ucunda, Sen benden uzak, ben sana hasret...*" (Zorlutuna, 2002: 84). Faruk Nafiz'in şiirlerini okurken rastladığı Piç şiiri Gül'ün durumuna çağrışımsal bir göndermedir. Kendisinin yazacağı şiire ilham kaynağı olacaktır. *İki kattır azabın günahı işleyenden Anana "kahpe" derler, sana "kahpenin piçi"* (Zorlutuna, 2002, 114). Havva yaşadığı sıkıntıları anlatmak için Hz.İsa'ya ve Hz.Meryem'e gönderme yapar. "*İsa'yı oğlum diye bağrına basdı Meryem Bir babasız çocuktan bir peygamber çıkardı, Diye haykırıyorum... Yarabbi, Meryem'e*

verdiğin kudret ve cesaretin birazını da bana ver! (Zorlutuna, 2002: 132). Eserde “Onun Defteri” isimli bölüm mektup tekniğinin yoğunlaştığı eserde diyalog tekniği yoğun bir şekilde bulunur. Bir gazete havadisinde montaj tekniğinden yararlanılır.

2. SONUÇ

Tanzimat sonrası yabancı okulların artması ile romanlarda yer alan kültür değişmesi problemi paralellik gösterir. Bu dönemden itibaren yabancı okul kavramı misyoner mektepleri olarak görülür. Servet-i Fünun döneminde bu okullara karşı bir yumuşama görölse de II. Meşrutiyet döneminde yeniden milli ve manevi değerleri yok eden bir tema ile edebi eserlerde yer alır. 1920’li yılların düşünce dünyasını yansıtan *Gül’ün Babası Kim?* romanı yabancı okul ve gerçek hayat arasında kalan bir genç kızın bunalımını anlatır. Merkez kişi Meclâ, Avrupa kültürüne yakından bağlıdır. Yabancı eğitim alan merkez kişi yeni bir hayat tahayyül eder ve kendine ait bir felsefe oluşturur. Bu dünyayı uygulamaya kalkınca çevreyle uyum problemi yaşar. Ablası geleneksel okula gider. Buradaki eğitim sisteminde dinin temel meselelerini öğrenir. Buna karşın Meclâ, temel dini bilgilerden yoksun bir okula gider. Babaları da annesini aldatmaktadır. O, Batılı yazarları iyi bilir ve edebiyat alanında başarılıdır. Bu da yabancı okulun eğitime bakış açısını vermesi açısından önemlidir. Eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalan ve hayatın zorluklarını gören Meclâ, hayatının son döneminde mutlu bir dönem geçirir.

KAYNAKÇA

- Arslan, N. (2002). *Türk Edebiyatında Amerika Ve Amerikalılar*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Akın H. (2009). Milli Edebiyat Dönemi Romanlarında Çocuk Eğitimi. *Turkish Studies*, 4, 427-440.
- Bayrak, Ö. (2009). Milli Edebiyat Dönemi Türk Romanında Yabancılar. *Akpınar*, 21, 21-28.
- Çitçi, S. (2008). *Türk Romanında Yabancı Okullar Ve Kültürel Değişimdeki Roller (1881-1950)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Emre,İ, (2005) *Edebiyat Ve Psikoloji*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Enginün, İ. (2001). Romanımızda Yabancı Okullar. *Mukayeseli Edebiyat*, Ankara: Dergâh Yayınları, 241-246.
- Erdal, K. (2005). *Halide Edip Adivar Ve Halide Nusret Zorlutuna’nın Eserlerinde Öğretmen Ve Eğitim*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa, Uludağ Üniversitesi.
- Kaçıroğlu, M.(2009). Millî Mücadele Ve Erken Dönem Cumhuriyet Romanında Harp Zenginleri. *Karadeniz Araştırmalar Dergisi*, 20, 117-136.

- Tansel, F. A. (1966). Halide Nusret Zorlutuna'nın Eserleri Ve Edebi Şahsiyeti. *Defne Dergisi*, 7, 7-11.
- Taşdemirci, E. (2001). Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları Ve Yabancı Okullar. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 13-30.
- Uyanık, S. (2007). *19.Yüzyıl Osmanlı Türk Romanında Gayrimüslim İmgeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara, Bilkent Üniversitesi.
- Yıldız, A.D. (2009). *Popüler Türk Romanları*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (1978). *Bir Devrin Romanı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Zorlutuna, H. N. (2002). *Gül'ün Babası Kim?*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.